

Stolt och trygg

Handlingsplan för hbtqi-personers
lika rättigheter och möjligheter

Handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter

Innehåll

Förord	3
1. Inledning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte.....	5
1.3 Begrepp.....	5
1.4 Jämställdhet och andra perspektiv och faktorer	6
1.5 Europeiska unionen och internationellt.....	7
1.6 Tidsplan	8
1.7 Budget.....	8
1.8 Disposition	8
2. Struktur för arbetet för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter	10
2.1 Fokusområden	10
2.2 Diskrimineringsombudsmannen	10
2.3 Strategiska myndigheter.....	11
2.4 Samordning, stöd och uppföljning	12
2.4.1 Lägesbild.....	12
2.4.2 Åtgärder.....	13
3. Fokusområde: Våld, diskriminering och andra kränkningar	14
3.1 Hbtqi-relaterade hatbrott och hbtqi-fientlighet	14
3.1.1 Lägesbild.....	14
3.1.2 Åtgärder.....	16
3.2 Våld och andra kränkningar.....	18
3.2.1 Lägesbild.....	18
3.2.2 Åtgärder.....	20
3.3 Arbetet mot diskriminering och för lika rättigheter och möjligheter för hbtqi-personer	21
3.3.1 Lägesbild.....	21

3.3.2	Åtgärder.....	23
3.4	Arbete för rättssäkerhet och likvärdigt bemötande i asylprocessen.....	23
3.4.1	Lägesbild.....	23
3.4.2	Åtgärder.....	24
4.	Fokusområde: Hälsa, vård och sociala tjänster	25
4.1	Hälsa.....	25
4.1.1	Lägesbild.....	25
4.1.2	Åtgärder.....	26
4.2	Hälso- och sjukvård	27
4.2.1	Lägesbild.....	27
4.2.2	Åtgärder.....	29
4.3	Socialtjänst.....	29
4.3.1	Lägesbild.....	29
4.3.2	Åtgärder.....	29
5.	Fokusområde: Arbetslivet	31
5.1	Lägesbild.....	31
5.2	Åtgärder.....	33
6.	Fokusområde: Unga hbtqi-personer	34
6.1	Lägesbild.....	34
6.2	Åtgärder.....	36
7.	Fokusområde: Äldre hbtqi-personer.....	38
7.1	Lägesbild.....	38
7.2	Åtgärder.....	39
8.	Fokusområde: Privat- och familjeliv	41
8.1	Lägesbild.....	41
8.2	Åtgärder.....	43
9.	Fokusområde: Civila samhället.....	44
9.1	Lägesbild.....	44
9.2	Åtgärder.....	45
9.3	Idrotten.....	46
9.3.1	Lägesbild.....	46
9.3.2	Åtgärder.....	47
10.	Fokusområde: Kulturområdet.....	48
10.1	Lägesbild.....	48
10.2	Åtgärder.....	48

Förord

Sverige ska vara ett land där alla kan leva sitt liv i frihet och trygghet oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Stolta och trygga – så vill vi att alla i vårt land ska kunna känna sig.

Sverige har kommit en bra bit på vägen i kampen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. Men fortfarande vågar många hbtqi-personer inte leva öppet och många utsätts för diskriminering, hatbrott och hedersförtryck. Regeringens mål är tydligt: alla människor ska känna sig trygga att vara den de är och älska vem de vill, utan att riskera våld, trakasserier, diskriminering eller andra kränkningar.

För att den visionen ska bli verklighet behöver vi agera. Hbtqi-rörelsen kämpar sedan länge mot förtryck och diskriminering. Få vinster har kommit gratis och just nu växer krafter globalt som vill rulla tillbaka de framsteg som gjorts. Tyvärr upplever många att utsattheten för hat och hot ökar även här i Sverige, inte minst bland transpersoner. Det kommer vi aldrig att acceptera. Att vi ska ta steg framåt är en självklarhet.

Sverige, som ofta betraktas som en föregångare i frågor om mänskliga rättigheter, har också en viktig roll att spela på den internationella arenan. Vi måste inte bara arbeta för att förbättra situationen för hbtqi-personer i vårt eget land utan också stödja och inspirera andra länder att följa efter.

Samtidigt som många länder har tagit steg framåt för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter, präglas stora delar av världen fortfarande av lagar och kulturella normer som starkt begränsar dessa rättigheter. Sveriges regering har en mycket tydlig hållning. Vi är starka i vårt stöd för mänskliga rättigheter, oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Det kommer vi fortsätta med. Genom internationell samverkan, inte minst inom ramen för samarbete inom Norden och EU, kan vi hjälpa till att bryta ner de barriärer som begränsar människors rätt att leva fritt och tryggt.

Handlingsplanen stärker arbetet med att motverka hot, hat, våld och diskriminering samt att främja hbtqi-personers hälsa och frihet. Regeringens ambition är att ge stöd till de individer som behöver kämpa för att stå upp för sig själva genom de organisationer som arbetar för hbtqi-personers rättigheter. Det är bara tillsammans som vi kan skapa ett samhälle med lika rättigheter och möjligheter för alla.

Paulina Brandberg

Jämställdhets- och arbetslivsminister

1. Inledning

Det tål att upprepas; i Sverige ska alla känna sig trygga att vara sig själva – utan att riskera våld, trakasserier eller diskriminering. Sverige ska vara ett land där människor ska ha samma förutsättningar att forma sina egna liv och samhället, oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

Under senare år har flera insatser genomförts som bidragit till ökad öppenhet i samhället och till att stärka hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. Även om framsteg har gjorts finns det utmaningar. Hbtqi-personer utsätts fortfarande för diskriminering, hat, hot, våld och andra kränkningar, både i Sverige och globalt. Arbetet för att hbtqi-personer ska kunna leva ett liv där deras rättigheter och identitet fullt ut respekteras måste därför fortsätta och det behöver ske strategiskt, samordnat och långsiktigt.

Den här handlingsplanen är en viktig del av det systematiska arbetet för ett inkluderande och jämlikt samhälle med lika rättigheter och möjligheter för hbtqi-personer. Ambitionen är att handlingsplanen ska bidra till en värld där alla, oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck, kan leva fritt.

1.1 Bakgrund

Arbetet för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter bedrivs sedan 2014 utifrån strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Strategin kompletterades med en handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter 2020–2023. Strategin och handlingsplanen har lagt grunden för ett långsiktigt arbete med olika fokusområden och hbtqi-strategiska myndigheter.

1.2 Syfte

Denna handlingsplan syftar till att ytterligare förstärka arbetet för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter genom att konsolidera, komplettera och kraftsamla arbetet.

1.3 Begrepp

I den här handlingsplanen avser regeringen följande när olika begrepp används.

Sexuell läggning omfattar heterosexuell, bisexuell eller homosexuell läggning. Begreppen könsidentitet och könsuttryck omfattar alla människor oavsett hur könsidentiteten eller könsuttrycket förhåller sig till normer i samhället.

Förkortningen hbtqi-personer står för homosexuella, bisexuella, transpersoner, queera och intersexpersoner. Transpersoner används som ett samlingsbegrepp för personer som inte upplever sig som cispersoner. Med cispersoner avses personer som identifierar sig med det kön som de tilldelats vid födelsen och har ett könsuttryck som överensstämmer med samhällets normer för detta kön.

Queer är ett mångfacetterat begrepp som kortfattat handlar om ett normkritiskt förhållningssätt till kategorisering av människor utifrån sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck.

Icke-binär könsidentitet innebär att en person identifierar sig som varken man eller kvinna, både man och kvinna eller inget kön alls. Det används ibland även som paraplybegrepp för alla könsidentiteter som inte överensstämmer med de binära könskategorierna kvinna–man.

Intersex är ett begrepp som används för att förklara tillstånd där den kroppsliga utvecklingen inte är entydig i fråga om kön. Begreppet innefattar ett stort antal kroppsliga tillstånd. En intersexvariation kan vara en skillnad i den yttre anatomin men det kan också vara en hormonell eller genetisk skillnad. Det behöver alltså inte vara något som märks utanpå kroppen och inte heller något som är kopplat till könsidentiteten.

1.4 Jämställdhet och andra perspektiv och faktorer

Arbetet med att främja hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter behöver inkludera flera olika perspektiv. Det är viktigt eftersom paraplybegreppet hbtqi-personer inrymmer stor heterogenitet och många olika sätt att identifiera sig och förhålla sig till samhällets normer om kön och sexualitet.

Hbtqi-personer som identifierar sig som kvinnor eller män kan på gruppnivå ha särskilda förutsättningar, behov eller erfarenheter som påverkar deras livsvillkor. Hbtqi-personer kan också ha särskilda erfarenheter av utsatthet och diskriminering, t.ex. hbtqi-personer med funktionsnedsättning eller utländsk bakgrund.

Könsuppdelad statistik och olika typer av analyser som tar sin utgångspunkt i grupperna kvinnor och män kan vara viktiga verktyg för att identifiera bristande jämställdhet. När jämställdhetsanalyser genomförs är det viktigt att

även inkludera hbtqi-personer för att inte befästa och återskapa stereotypa könsnormer och könsmönster, som riskerar att framställa hbtqi-personer som avvikande. Statistiska centralbyrån (SCB) har tagit fram stödmaterial för att inkludera binära och icke-binära transpersoner i enkäter och undersökningar (SCB 2020) samt en handledning för att inkludera fler perspektiv än kön i arbetet med jämställdhetsanalyser (SCB 2023). Arbetet för att förändra destruktiva eller begränsande normer kring sexualitet, femininitet och maskulinitet, är både en viktig del av arbetet för jämställdhet och en central fråga för att främja hbtqi-personers rättigheter och möjligheter i samhället.

1.5 Europeiska unionen och internationellt

Arbetet för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter i Sverige förstärks av och förstärker det arbete som bedrivs inom Europeiska unionen (EU) och i olika internationella forum. Arbetet inom EU och inom det internationella samarbetet är av vikt för att förverkliga hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter i såväl Sverige som Europa och övriga världen.

Sverige har under sitt ordförandeskap 2024 i Nordiska ministerrådet verkat för att synliggöra och främja en nordisk röst mot det växande motståndet mot jämställdhet och hbtqi-personers lika rättigheter i olika internationella sammanhang. Det har bl.a. gjorts genom att de nordiska ministrarna för jämställdhet och LGBTI antagit en gemensam deklaration och beslutat om programmet Pushing for Progress för perioden 2025–2027. Vidare har ett nytt nordiskt samarbetsprogram för jämställdhet och LGBTI för perioden 2025–2030 tagits fram.

Arbetet för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter i Sverige bidrar till genomförandet av Europeiska kommissionens jämlikhetsstrategi för hbtqi-personer 2020–2025. Det finns också potential för en ömsesidigt förstärkande effekt mellan EU-samarbetet på området och det nationella arbetet i Sverige, vilken exempelvis kan åstadkommas genom ömsesidigt erfarenhetsutbyte och standardsättning för hur strategiskt arbete kan utformas. I de politiska riktlinjerna för Europeiska kommissionen för perioden 2024–2029 tillkännages en förnyad jämlikhetsstrategi för hbtqi-personer för perioden efter 2025. Detta är en del av kommissionens pågående insatser för att bygga upp en jämlikhetsunion. Det svenska arbetet på området väntas även fortsättningsvis bidra till arbetet på EU-nivå, likaväl som EU-arbetet kan stödja den nationella nivån i Sverige och andra

medlemsstater. På EU-nivå utbyter medlemsstaterna kunskap och utarbetar metodstöd inom en grupp inrättad för ändamålet under Europeiska kommissionens högnivågrupp för icke-diskriminering, jämlikhet och mångfald.

Inom Europarådet sker arbetet för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter inom ramen för Styrkommittén för icke-diskriminering, mångfald och inkludering. För att samla expertis från medlemsstaterna har för ändamålet inrättats en expertkommitté för sexuell läggning, könsidentitet och uttryck samt könskaraktäristiska. Expertkommitténs huvudsakliga syfte är att stödja medlemsstaterna i utvecklingen och genomförandet av effektiva åtgärder på området t.ex. genom utveckling av rekommendationer och metodstöd.

1.6 Tidsplan

Arbetet med denna handlingsplan påbörjades i februari 2024 då ett sakråd med organisationer i det civila samhället genomfördes i syfte att inhämta synpunkter gällande innehållet i handlingsplanen. Möten har även hållits med de hbtqi-strategiska myndigheterna under året i samma syfte.

Handlingsplanen innehåller åtgärder för perioden 2024–2027. Ett flertal insatser för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter som har beslutats tidigare har pågått under 2024 och regeringen har även fattat beslut om nya insatser som utgör delar av handlingsplanen.

1.7 Budget

Utöver permanenta medel om 23,3 miljoner kronor per år har 10 miljoner kronor per år tillförts området för åren 2023–2024 och en lika stor förstärkning beräknas för åren 2025–2027. Förutom de resurser som särskilt har avsatts för arbetet med att stärka hbtqi-personers lika rättigheter, finansieras vissa insatser i handlingsplanen helt eller delvis med medel från andra utgiftsområden. Detta som en konsekvens av att arbetet för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter bedrivs tvärsektorielt inom flera olika politikområden.

1.8 Disposition

Efter det inledande avsnittet följer ett avsnitt om strukturen för arbetet för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. I det beskrivs hur arbetet är uppbyggt med bl.a. fokusområden och hbtqi-strategiska myndigheter.

Därefter följer avsnitt om respektive fokusområde. Varje sådant avsnitt inleds med en kortfattad översiktlig lägesbild följt av en kortfattad beskrivning av åtgärder.

2. Struktur för arbetet för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter

2.1 Fokusområden

Följande fokusområden ingick i den föregående handlingsplanen. De bedöms fortsatt vara av central betydelse för arbetet med att främja hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter och kvarstår därför. De omfattar samhällsområden som kräver särskilt fokus och syftar även till att skapa ett livscykelperspektiv dvs. beakta hbtqi-personers rättigheter och möjligheter i livets olika skeden.

- Våld, diskriminering och andra kränkningar
- Hälsa, vård och sociala tjänster
- Arbetslivet
- Unga hbtqi-personer
- Äldre hbtqi-personer
- Privat- och familjeliv
- Civila samhället
- Kulturområdet

Insatserna inom fokusområdena behöver bedrivas samlat, strukturerat och långsiktigt. För varje fokusområde finns en uttalad målsättning som utgår från de av regering och riksdag redan beslutade målen för respektive politikområde. Att målsättningarna utgår från gällande mål för de olika politikområdena visar att syftet är att integrera arbetet för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter inom respektive politikområde.

Genom att fokusområdena utgår från olika politikområden med olika förutsättningar så skiljer de sig också åt vad gäller form och innehåll i denna handlingsplan. Utvecklingen inom de olika fokusområdena behöver beaktas i det långsiktiga arbetet för att främja hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter.

2.2 Diskrimineringsombudsmannen

Diskrimineringsombudsmannen (DO) har i sitt grunduppdrag att motverka diskriminering och verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett bl.a. sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck. DO är därför en viktig aktör i arbetet med handlingsplanen. Myndigheten genomför till exempel olika former av dialoger och utbildningar, utvecklar och sprider

kunskap om diskriminering, samt kommunicerar på andra sätt med rättighetsbärare och skyldighetsbärare.

2.3 Strategiska myndigheter

Följande myndigheter har i uppdrag att vara strategiska myndigheter för arbetet med att främja hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter:

- Barnombudsmannen
- Folkhälsomyndigheten
- Forum för levande historia
- Jämställdhetsmyndigheten
- Migrationsverket
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
- Polismyndigheten
- Socialstyrelsen
- Statens kulturråd
- Statens skolverk

Regeringen utser nu även Arbetsmiljöverket och Myndigheten för arbetsmiljökunskap till strategiska myndigheter för fokusområde Arbetslivet där det har saknats strategiska myndigheter (A2025/00044, A2025/00045).

Uppdraget som strategisk myndighet innebär att myndigheten i sitt verksamhetsområde ska främja hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. Detta betyder bl.a. att ett hbtqi-perspektiv ska integreras och synliggöras i myndighetens verksamhet.

I handlingsplanen anges de strategiska myndigheterna under de fokusområden där deras verksamhet anses ha störst betydelse för måluppfyllelsen. Detta ska dock inte uppfattas som att respektive myndighet ansvarar för alla frågor som samlas under ett fokusområde eller att deras roll som strategisk myndighet är begränsad till ett specifikt fokusområde. Flera av myndigheterna bedriver verksamhet som berör flera av fokusområdena och samtliga myndigheter utgör på så vis en samlad kraft för strategins genomförande. För att detta ska ske så effektivt som möjligt är utgångspunkten att myndigheterna inspireras och tar lärdom av varandras arbete.

Folkhälsomyndigheten har utöver sitt uppdrag som hbtqi-strategisk myndighet i uppdrag att stödja, samordna och följa upp de hbtqi-strategiska myndigheternas arbete inom ramen för strategin och handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. Detta innebär att Folkhälsomyndigheten ska stödja de hbtqi-strategiska myndigheterna i deras arbete med att integrera hbtqi-perspektivet i sin verksamhet, stödja samverkan mellan myndigheterna samt sammanställa och analysera resultatet från myndigheternas arbete.

Stödet från Folkhälsomyndigheten bör i relevanta delar planeras och erbjudas i samverkan med DO. Samverkan med DO ska särskilt syfta till att synliggöra arbetet med att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter.

2.4 Samordning, stöd och uppföljning

2.4.1 Lägesbild

Folkhälsomyndigheten har sedan december 2021 i uppdrag att stödja, samordna och följa upp de hbtqi-strategiska myndigheternas arbete inom ramen för strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck och handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter som beslutades i januari 2021.

Den ökade graden av samordning och stöd som Folkhälsomyndigheten bidragit med i arbetet har varit positiv för myndigheternas arbete inom ramen för strategin och handlingsplanen. Sammantaget bedöms insatserna ha bidragit till ökad kunskap och synlighet om hbtqi-personers situation, samtidigt som utmaningar kvarstår.

Vad gäller de hbtqi-strategiska myndigheternas verksamhet framgår det i Folkhälsomyndighetens redovisning att flertalet myndigheter har stärkt sina förutsättningar som hbtqi-strategiska myndigheter, särskilt när det gäller intern organisering och kunskapsframtagning. Det finns dock skillnader i myndigheternas aktivitetsnivå.

För att stödja myndigheterna har Folkhälsomyndigheten bl.a. utvecklat nya former för omvärldsbevakning och tagit fram en lathund som syftar till att stödja myndigheterna i arbetet med mer träffsäkra analyser och kunskapsunderlag och kartlagt uppföljningsmodeller.

I redovisningen lyfts också flera framgångsfaktorer för de hbtqi-strategiska myndigheternas arbete. Några exempel är en arbetsgrupp för samorganisering av hbtqi-frågor med andra tvärperspektiv, det gemensamma nätverket för de hbtqi-strategiska myndigheterna som Folkhälsomyndigheten håller i liksom en kontinuerlig dialog med civilsamhällets hbtqi-organisationer.

Vid möten med de hbtqi-strategiska myndigheterna har de bl.a. uttryckt att de anser att det fungerar mycket bra med nätverket, som Folkhälsomyndigheten samordnar. De har dock uttryckt önskemål om tydligare mål och delmål för arbetet med att främja hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter.

Det är viktigt att det finns handlingsplaner som är vägledande och anpassade för samtliga myndigheters respektive verksamheter. I uppdragen att vara strategiska myndigheter ingår att identifiera och redovisa utvecklingsbehov, mål och aktiviteter. Myndigheterna har dock kommit olika långt i detta arbete och därför bör framtagandet av nya delmål och indikatorer ske i samråd med myndigheterna.

Det finns således anledning att ge Folkhälsomyndigheten i uppdrag att fortsätta arbetet med att samordna, stödja och följa upp de hbtqi-strategiska myndigheternas arbete och att i det även inkludera arbete med delmål, indikatorer och myndighetsspecifika handlingsplaner.

2.4.2 Åtgärder

Folkhälsomyndigheten ges nu i uppdrag att samordna, stödja och följa upp de hbtqi-strategiska myndigheternas arbete inom ramen för strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck samt denna handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter t.o.m. 2027 (A2025/00043). Utöver de uppgifter som myndigheten har enligt nuvarande uppdrag kommer det i uppdraget även ingå att ge stöd till de hbtqi-strategiska myndigheterna med att ta fram, alternativt vidareutveckla, handlingsplaner eller motsvarande för respektive myndighet för det hbtqi-strategiska arbetet samt att i samråd med de hbtqi-strategiska myndigheterna ta fram delmål för respektive fokusområde med utgångspunkt från regeringens angivna målsättningar i denna handlingsplan samt indikatorer.

3. Fokusområde: Våld, diskriminering och andra kränkningar

Målsättning: Hbtqi-personers utsatthet för våld, diskriminering och andra kränkningar ska upphöra. Ingen ska behöva utstå våld, diskriminering och andra kränkningar oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Hela Sverige ska vara ett tryggt land att leva i oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

Strategiska myndigheter: Jämställdhetsmyndigheten, Polismyndigheten, Migrationsverket och Forum för levande historia.

Vad gäller Diskrimineringsombudsmannens (DO) uppgift i detta arbete se avsnittet om struktur för arbetet för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter.

3.1 Hbtqi-relaterade hatbrott och hbtqi-fientlighet

3.1.1 Lägesbild

Enligt rapporten ”EU LGBTIQ Survey III” av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) uppger 51 procent av de tillfrågade i Sverige att fördomar och intolerans mot hbtqi-personer har ökat under de senaste fem åren (FRA 2024). Detta överensstämmer med den bild om ett försämrat läge vad gäller säkerhet som många representanter för organisationer som arbetar för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter (hbtqi-organisationer) har förmedlat i möten med regeringen. Flera av representanterna har betonat att deras medlemmar upplever en ökad hotbild och diskriminering i vardagen. Representanter har även uttryckt att detta kan riskera att leda till självcensur, vilket påtalats som ett särskilt demokratiskt hot. Samma rapport visar att 32 procent av personer i samkönade relationer i Sverige ofta eller alltid undviker att hålla hand med sin partner, att 15 procent av hbtqi-personer i Sverige ofta eller alltid undviker vissa platser av rädsla för att bli överfallna och att endast 64 procent av hbtqi-personer är ganska eller mycket öppna med sin hbtqi-identitet i Sverige.

Enligt Brottsförebyggande rådets (Brå) rapport ”Polisanmälda hatbrott 2022” (Brå 2023) identifierades 340 polisanmälda brott med hbtqi-relaterade hatbrottsmotiv under 2022. Detta var en minskning med 131 polisanmälda brott jämfört med 2020 då antalet uppgick till 471 brott med hbtqi-relaterade motiv. I kategorin ingår homofobiska hatbrott, transfobiska hatbrott samt

övriga hbtqi-relaterade hatbrott. Homofobiska hatbrott utgjorde den största andelen. Ofredande var det vanligaste brottet som anmäldes. Ett tydligt mönster som har gått att urskilja är att män är mest utsatta inom alla nämnda hbtqi-kategorier. Den vanligaste brottsplatsen var i den utsattes hem eller i anslutning till den utsattes hem. De digitala miljöerna som brottsplats utgjorde nästan en tredjedel av brottsplatserna i anmälningar om hbtqi-relaterade hatbrott.

Brå har även särskilt studerat polisanmälda hatbrott under 2020 med digital brottsplats (Brå 2022). Den studien visar bl.a. att homofobiska hatbrottsmotiv var vanligast bland de hbtqi-relaterade hatbrottsmotiven. Ett vanligt exempel på ett digitalt hatbrott med homofobiskt hatbrottsmotiv var att gärningspersonen hotade att skada eller döda den utsatta via digitala samtals- och kommunikationstjänster på grund av den utsattas uppfattade homosexuella läggning.

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) fick 2021 i uppdrag att kartlägga förekomsten av olika former av rasism i digitala miljöer. Myndigheten har även haft i uppdrag att kartlägga och analysera våldsbejakande extremistisk propaganda med särskilt fokus på högerextremistiskt och rasistiskt innehåll, som sprids på internet. Av rapporten ”Digitalt slagfält – En studie av radikalnationalistiska digitala miljöer”, framgår att avhumaniserande språk används om hbtqi-personer i de digitala miljöer som undersökts, vilket är ett ofta använt sätt att göra individer eller grupper till legitima måltavlor för våld (FOI 2019).

I den nya nationella strategin mot våldsbejakande extremism och terrorism (skr. 2023/24:56) anges inriktningen för det fortsatta arbetet mot hatbrott inklusive homo- och transfobiska hatbrott. Det framgår bl.a. att Polismyndigheten behöver fortsätta utveckla sitt arbete med att utreda och lagföra personer för hatbrott och andra brott som hotar demokratin samt att Polismyndigheten och andra myndigheter behöver utveckla sitt arbete mot it-relaterade hatbrott och andra brott som hotar demokratin. Samtidigt som strategin antogs beslutades också om ett uppdrag till Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Brå gällande att införliva strategin i myndigheternas verksamhet och säkerställa att myndigheternas arbete bedrivs i linje med inriktningen.

I mars 2024 beslutade regeringen propositionen En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp (prop. 2023/24:93). I propositionen föreslogs bl.a. att bestämmelserna om hets mot folkgrupp i tryckfrihetsförordningen och brottsbalken skulle utvidgas och förtydligas. Ett av förslagen var att straffansvaret för hets mot folkgrupp skulle gälla också för enskilda personer i de skyddade grupperna, t.ex. hets mot en person med anspelning på sexuell läggning. Förslaget innebär också att enskilda ska kunna få målsägandestatus och rätt till skadestånd. Ändringarna i brottsbalken trädde i kraft den 1 juli 2024. Motsvarande ändringar i tryckfrihetsförordningen föreslås träda i kraft den 1 januari 2027.

Attitydundersökningar utgör en av flera viktiga källor till kunskap om förekomsten av olika former av intolerans i samhället. Forum för levande historia (FLH) har sedan flera år genomfört attitydundersökningar som ett sätt att få kunskap om hur utbredda olika attityder mot olika grupper är och hur de utvecklas över tid. För att kunna följa utvecklingen över tid och möjliggöra bättre och mer riktade insatser i arbetet med att motverka intolerans mot bl.a. hbtqi-personer finns behov av kunskap om attityder kring olika former av intolerans.

3.1.2 Åtgärder

- Polismyndigheten har i uppdrag att utveckla dels sitt arbete med att utreda och lagföra personer för hatbrott och andra brott som hotar demokratin, dels arbetet mot it-relaterade hatbrott och andra brott som hotar demokratin. Polismyndigheten ska även ha kontinuerlig dialog och samarbete med grupper som upplever sig utsatta för hatbrott. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 september 2026.
- Brottsoffermyndigheten har i uppdrag att följa upp vad informationsinsatserna från tidigare uppdrag har inneburit för personer som har utsatts för brott på nätet. Myndigheten ska utveckla informationsinsatser och kunskap om internet som brottsplats, om näthatets omfattning och mekanismer. Uppdraget ska slutredovisas senast den 5 juni 2026.
- Brottsoffermyndigheten har i uppdrag att ta fram och sprida information till de som riskerar att utsättas eller har utsatts för hatbrott. Arbetet ska inkludera insatser riktade till verksamma inom myndigheter och civilsamhället som möter personer utsatta för hatbrott med olika motiv.

Utgångspunkten för arbetet är att det ska få fler att polisanmäla händelser som kan vara hatbrott. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 mars 2026.

- Brottsoffermyndigheten har även i uppdrag att utveckla och fördjupa informationen i Brottsofferguiden samt genomföra informationsinsatser om hur guiden kan hjälpa brottsoffer. Syftet är göra brottsoffers rättigheter tillgängliga på ett samlat och lättöverskådligt sätt. Målsättningen är att informationen i guiden ska bli så heltäckande som möjligt för alla brottsoffer med ett särskilt fokus på information till brottsoffer utsatta för mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel och liknande. Informationen ska även målgruppsanpassas för personer i särskilt sårbara situationer, såsom personer med funktionsnedsättning, barn och unga, hbtqi-personer och äldre. Uppdraget ska slutredovisas den 25 maj 2026.
- Mediemyndigheten har i uppdrag att under 2024 och 2025 genomföra en bred och långsiktigt hållbar nationell satsning för att stärka befolkningens medie- och informationskunnighet (MIK) i en tid av artificiell intelligens och desinformation. Uppdraget ska slutredovisas senast den 30 april 2026.
- FLH har i uppdrag att genomföra en studie av attityder kring intolerans i den svenska befolkningen. I uppdraget ingår att undersöka attityder till och föreställningar om utsatta grupper såsom bl.a. hbtqi-personer. FLH ska inom ramen för arbetet synliggöra gemensamma mönster men också skillnader i attityder och analysera hur dessa samvarierar med faktorer såsom ålder, kön, utbildning, svensk eller utländsk bakgrund, socioekonomisk situation, samt var i landet, och i vilken typ av geografiskt område, svaranden är bosatt. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 mars 2027.
- FOI ges nu i uppdrag att kartlägga förekomsten av hbtqi-fientlighet i digitala miljöer (A2025/00046). I uppdraget ingår att kartlägga och analysera förekomsten av hbtqi-fientlighet och hur den tar sig uttryck i olika digitala miljöer med anknytning till Sverige, inklusive i form av kodord, bilder etc. Myndigheten ska särskilt granska förekomsten av fientlighet mot homosexuella, bisexuella, transpersoner, queera och

intersexpersoner. I uppdraget ingår att ta fram analysrapporter och att sprida den kunskap som tas fram inom ramen för uppdraget.

- Regeringen avser att låta göra en fördjupad studie av hbtqi-relaterade hatbrott för att öka kunskapen och stärka det förebyggande arbetet.

3.2 Våld och andra kränkningar

3.2.1 Lägesbild

I samband med möten med regeringen har representanter för organisationer i civilsamhället som arbetar för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter tagit upp frågan om våld i nära relationer och hur benämningen mäns våld mot kvinnor riskerar att bli problematisk. De har även lyft behov av förbud mot omvändelseförsök.

Hbtqi-personers våldsutsatthet i nära relationer följer samma mönster som våld i heterosexuella relationer, men som hbtqi-person kan ytterligare ett hinder till att söka stöd utgöras av en upplevd risk att diskrimineras och bemötas med fördomar och oförståelse i verksamheter där det råder bristande kunskap om hbtqi. Hbtqi-personer är dessutom särskilt utsatta i kontexter där hedersrelaterat våld och förtryck förekommer.

Heteronormativa föreställningar är centrala i en hederskultur och kan innebära att en sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck som strider mot normen betraktas som ett hot mot familjens heder. Särskilt unga hbtqi-personer riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck, bl.a. genom så kallade omvändelseförsök. Det är av stor vikt att de åtgärder som vidtas av berörda aktörer för att upptäcka våldsutsatthet och att erbjuda stöd och skydd i sin helhet omfattar hbtqi-personer och att man i detta arbete tar i beaktande andra faktorer som kan öka utsattheten eller där man behöver ha ett anpassat stöd utifrån andra särskilda behov. Hbtqi-personer behöver ha kunskap om vart de kan vända sig vid våldsutsatthet och det behöver finnas en trygghet i att yrkesverksamma har tillräcklig kunskap.

I rapporten ”Unga hbtqi-personers utsatthet för omvändelseförsök i Sverige” använder Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) följande definition av omvändelseförsök: påtryckningar och tvång som syftar till att förmå någon att förändra, permanent dölja eller avstå från att leva i enlighet med sin sexuella läggning eller könsidentitet eller uttrycka kön på det sätt personen själv vill (MUCF 2022). I intervjuer med yrkesverksamma

och hbtq-personer som har levt eller lever i familjer med hedersnormer samt skriftliga berättelser från unga hbtq-personer framkommer att unga hbtq-personer hindras från att forma sina liv utifrån sin identitet och sina egna önskemål, lever i otrygghet, är utsatta för psykiskt och fysiskt våld och lider av psykisk ohälsa, samt att det finns utbredda kollektiva påtryckningar att anpassa sig efter föreskrivna normer. En gemensam faktor för dem som intervjuats är upplevd ensamhet.

Enligt rapporten ”EU LGBTIQ Survey III” av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) uppges 40 procent av hbtqi-personer i Sverige att våldet mot dem har ökat (FRA 2024). Enligt samma rapport upplever 21 procent av hbtqi-personer i Sverige en utsatthet för omvändelseförsök, för att få dem att ändra sin sexuella läggning och/eller könsidentitet (FRA 2024).

Utredningen om åtgärder mot kontroller av flickors och kvinnors sexualitet lämnade den 30 juni 2023 betänkandet Förstärkt skydd för den personliga integriteten – Behovet av åtgärder mot oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp samt omvändelseförsök (SOU 2023:37). Utredningen gör bedömningen att det bl.a. inte bör införas en särskild reglering som kriminaliserar så kallade omvändelseförsök av hbtq-personer eller en särskild straffskärpningsgrund för sådana försök. Skälen för bedömningen är att den nuvarande regleringen enligt utredningen sammantaget ger goda möjligheter att ingripa straffrättsligt mot omvändelseförsök, eftersom de allvarligaste formerna av påverkan som förekommer i Sverige redan idag utgör brott. Frågan om hur omvändelseförsök under hot eller att på annat sätt tvinga någon att försöka förändra sin sexuella läggning kan motverkas på ett effektivt och ändamålsenligt sätt är föremål för analys i Regeringskansliet.

Den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor omfattar i samtliga delar hbtqi-personers utsatthet för våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål (skr. 2016/17:10). Statskontorets analys av myndigheternas arbete med att genomföra den nationella strategin indikerar att myndigheterna bara i begränsad omfattning tar hänsyn till vissa av utgångspunkterna för strategin. Det gäller bl.a. utgångspunkten om hbtqi-personers rättigheter. I Statskontorets undersökning bland civilsamhällesorganisationer framkom också att flera organisationer lyft att

kommuner och regioner behöver mer kunskap och bli bättre på att ge stöd till våldsutsatta hbtqi-personer.

3.2.2 Åtgärder

- För att säkerställa ett samordnat, långsiktigt och effektivt arbete för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel har regeringen beslutat om ett åtgärdsprogram för 2024–2026. Kunskap om och stöd till särskilt sårbara grupper, t.ex. hbtqi-personer, ska beaktas i alla delar.
- Jämställdhetsmyndigheten har i uppdrag att kartlägga hbtqi-personers utsatthet och risk för utsatthet för våld i nära relationer samt göra en analys av behov av insatser, och föreslå insatser, riktade till såväl målgruppen som berörda yrkesgrupper. Jämställdhetsmyndigheten ska slutrapportera uppdraget senast den 31 mars 2025.
- MUCF har i uppdrag att genomföra en fördjupad analys av behovet av stödinsatser om hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive utsatthet för s.k. omvändelseförsök mot unga hbtqi-personer. Myndigheten ska vid behov utveckla sådana stödinsatser och därefter utveckla och sprida kunskap om tillgängliga stödinsatser. Myndigheten ska även beakta att barn och unga själva behöver få information om omvändelseförsök och vilket stöd som finns i sådana situationer. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 mars 2026.
- MUCF har i uppdrag att utveckla och sprida informationsinsatser och kunskapsstöd i syfte att förebygga att unga utnyttjas för sexuella eller pornografiska ändamål, utsätts för sexuellt våld, övergrepp eller kränkningar såväl digitalt som fysiskt. Uppdraget ändrades i juni 2024 genom att MUCF:s kunskapsstöd och informationsinsatser kan vända sig till yrkesverksamma och ideellt engagerade som möter unga, med särskilt fokus på att nå ungdomar som befinner sig i riskgrupp för att utnyttjas sexuellt, exempelvis unga hbtqi-personer, unga med funktionsnedsättning och barn och unga i samhällets vård. Stöden kan avse både att utsättas och att utsätta någon annan. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 mars 2028.

- Nationellt centrum för kvinnofrid vid Uppsala universitet (NCK) har upprättat en stödtelefon för transpersoner och icke-binära personer. Till stödlinjen kan transpersoner och icke-binära som utsatts för våld i nära relation och sexuella övergrepp ringa.
- NCK fick i juni 2024 i uppdrag att införa ett för EU harmoniserat telefonnummer för personer som har utsatts för mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck, inklusive hbtqi-personer.
- Det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet 2024 har gett Nordisk information för kunskap om kön (NIKK) i uppdrag att göra en genomlysning av hur de nordiska länderna arbetar mot hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive mot hbtqi-personer. Projektet ska kartlägga definitioner och identifierade utmaningar samt hur arbetet för att bemöta utsatta organiseras. Projektet omfattar även en genomgång av lagstiftning om hedersrelaterat våld och förtryck i de nordiska länderna. Studien pågår 2024–2025.
- Utredningen om förstärkta åtgärder mot hedersrelaterat våld och förtryck (Ju 2024:1) har i uppdrag att se över ett antal straff- och civilrättsliga frågor i syfte att ta fram förslag som återspeglar en skärpt syn på hedersrelaterat våld och förtryck, bl.a. genom att ta ställning till om straffskalorna för vissa hedersrelaterade brott bör skärpas (dir. 2024:8). Uppdraget ska redovisas senast den 18 april 2025.

3.3 Arbete mot diskriminering och för lika rättigheter och möjligheter för hbtqi-personer

3.3.1 Lägesbild

Diskriminering och andra hinder som står i vägen för människors lika rättigheter och möjligheter i livet är ett allvarligt samhällsproblem och måste fortsätta bekämpas. Principen om icke-diskriminering är central i svensk lagstiftning såväl som i FN:s konventioner om mänskliga rättigheter. Åtgärder som syftar till att förebygga och motverka diskriminering är grundläggande om människors lika värde ska respekteras. Att förebygga uppkomsten av all form av diskriminering är därför en viktig del i arbetet för jämlikhet och delaktighet. Diskrimineringsombudsmannen har en central roll i detta arbete.

Rapporten ”EU LGBTIQ Survey III” av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) visar att diskriminering påverkar hbtqi-personer i Sverige inom många områden i livet, som att besöka restauranger, affärer eller sjukhus. Av de hbtqi-personer i Sverige som svarade uppgav 21 procent att de upplevde sig diskriminerade inom minst ett område i livet och 10 procent uppgav att de upplevde sig diskriminerade på arbetsplatsen eller vid jobbansökan (FRA 2024).

Antalet anmälningar om diskriminering till Diskrimineringsombudsmannen (DO) som har samband med diskrimineringsgrunderna sexuell läggning och könsöverskridande identitet eller uttryck har ökat under senare år. Statistik över anmälningar ger inte hela bilden av hur diskriminering i samhället ser ut. Av DO:s rapport ”Statistik 2015–2023” framgår att det faktiska antalet individer som upplever att de utsatts för diskriminering är högre än antalet anmälningar som kommer till DO (DO 2024).

Förbudet mot diskriminering gäller i dag t.ex. för arbetsmarknadspolitisk verksamhet och inom socialtjänsten. I andra delar av den offentliga verksamheten är skyddet begränsat till när den enskilda har kontakter med myndigheten, t.ex. när myndigheten hjälper till med upplysningar, vägledning eller råd. Flera internationella övervakningsorgan såsom FN:s kommitté för mänskliga rättigheter och den Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans har givit Sverige rekommendationer att utöka skyddet mot diskriminering vad gäller dessa delar. Dagens lagstiftning innebär alltså att enskilda har ett svagare skydd mot diskriminering vid kontakter med vissa myndigheter än vid kontakt med andra myndigheter.

Ökad kunskap för offentligt anställda om hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter är viktigt. Enligt diskrimineringslagen (2008:567) är diskriminering förbjuden bl.a. när offentligt anställda bemöter allmänheten. Förbudet omfattar diskrimineringsgrunderna sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck. FLH erbjuder i dag webbutbildningen Kunskap om hbtqi och likvärdigt bemötande för offentligt anställda. Enligt myndigheten finns det även en efterfrågan på utbildarledd fortbildning för målgruppen.

Arbetet mot diskriminering är en tvärsektorieell fråga och redovisas därför även under andra fokusområden.

3.3.2 Åtgärder

- FLH har i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd om hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter för offentliganställda. Syftet är att skapa förutsättningar för ökad kunskap om hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. I uppdraget att ta fram kunskapsstöd ingår att, utifrån den befintliga webbutbildningen Kunskap om hbtqi och likvärdigt bemötande, ta fram utbildningsmaterial, genomföra utbildningar baserat på materialet och tillgängliggöra materialet. Myndigheten ska senast den 1 mars 2027 slutredovisa uppdraget.
- Regeringen avser att bereda ett lagförslag om utökat skydd mot diskriminering när det gäller offentliga verksamheter.

3.4 Arbete för rättssäkerhet och likvärdigt bemötande i asylprocessen

3.4.1 Lägesbild

Hbtqi-personer i en migrationssituation kan i flera avseenden vara en utsatt grupp, inte minst som asylsökande. Det kan innebära särskilda utmaningar att säkerställa att hbtqi-personer som söker asyl eller uppehållstillstånd på någon annan grund i Sverige får ett tryggt och likvärdigt bemötande. Att beslutsfattare och andra som möter hbtqi-personer under asylprocessen har tillräcklig kunskap är en viktig rättssäkerhetsfråga.

Svensk migrationspolitik och lagstiftning bygger på Sveriges internationella åtaganden. Enligt utlänningslagen (2005:716) omfattas en person som känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av kön, sexuell läggning eller annan tillhörighet till en viss samhällsgrupp av flyktingdefinitionen och sådan förföljelse kan alltså utgöra grund för asyl. För regeringen är det viktigt att EU-rätten efterlevs, att Sveriges åtaganden om mänskliga rättigheter respekteras och att rätten att söka asyl och en individuell prövning av asylskälen upprätthålls. Flyktingars och asylsökandes mänskliga rättigheter ska respekteras och hbtqi-personer som söker asyl i Sverige ska, precis som alla andra, få en rättssäker prövning och ett gott och likvärdigt bemötande.

I stora delar av världen är hbtqi-personer fortsatt utsatta för våld och diskriminering. Homosexualitet är fortfarande förbjudet i många länder – i vissa länder tillämpas till och med dödsstraff för samkönade sexuella relationer. Även i de fall där denna typ av förbudslagstiftning sällan tillämpas

påverkas samhällsklimatet genom att diskriminering av och våld mot hbtqi-personer eller personer som uppfattas som hbtqi-personer legitimeras.

Statskontoret publicerade den 7 oktober 2024 sin rapport ”Många små öar – Migrationsverkets styrning och uppföljning av den rättsliga kvaliteten i asylprocessen” (Statskontoret 2024). Rapporten ger stöd för att hbtqi-ärenden är svåra att pröva på ett enhetligt och rättssäkert sätt, bl.a. eftersom dessa ärenden ofta kräver svåra bedömningar av individers känslor och inre förändringsprocesser.

3.4.2 Åtgärder

- Den 4 november 2024 överlämnade regeringen en proposition till riksdagen med förslag som syftar till att asylsökande ska bo på Migrationsverkets boenden, samt förslag om en lagreglerad skyldighet att delta i samhällsintroduktion. Introduktionen omfattar information om rättigheter för hbtqi-personer och vart man kan vända sig om man utsätts för någon form av hot eller förtryck. Regeringen bedömer att förslagen kommer att ge större möjligheter att upptäcka våld, hot och förtryck, samt bidra till att fler deltar på samhällsintroduktionen. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 mars 2025.
- Migrationsverket har i uppdrag att förbereda för ett reformerat mottagningssystem. Redovisning ska lämnas senast den 31 januari 2025 och bl.a. innehålla analys och redogörelse för hur trygghet och säkerhet samt hbtqi-personers (och andra sårbara grupper) behov och rättigheter ska tillgodoses i det reformerade mottagningssystemet.
- Med utgångspunkt i de slutsatser som Statskontoret redovisar i ovan nämnda rapport ”Många små öar – Migrationsverkets styrning och uppföljning av den rättsliga kvaliteten i asylprocessen” har regeringen i regleringsbrevet för 2025 gett Migrationsverket i uppdrag att vidta åtgärder för att se till att ärendehandläggningen är enhetlig och rättssäker.

4. Fokusområde: Hälsa, vård och sociala tjänster

Målsättning: Lika förutsättningar och möjligheter att uppnå en god hälsa och erhålla en jämlik vård och social omsorg oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

Strategiska myndigheter: Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen.

4.1 Hälsa

4.1.1 Lägesbild

Merparten av den svenska befolkningen uppfattar sin hälsa som god men det finns ojämlikheter i hälsa mellan olika grupper. Forskning visar att homosexuella, bisexuella, queera och transpersoner m.fl. har sämre hälsa än övriga befolkningen. Det gäller framför allt psykisk hälsa, i synnerhet för transpersoner.

Av rapporten ”Jag är inte ensam, det finns andra som jag” (MUCF 2022) framgår att unga hbtqi-personer har en sämre hälsa än unga heterocispersoner. Det gäller både fysisk och psykisk hälsa men skillnaden är störst vad gäller psykisk hälsa. Endast en tredjedel av unga hbtqi-personer anser sig ha en bra psykisk hälsa. Det är vanligare med diagnostiserad depression, självmordstankar och självmordsförsök bland unga hbtqi-personer än bland unga heterocispersoner. Ungefär var femte ung hbtqi-person har någon gång övervägt att ta sitt liv och självmordstankar är ungefär fyra gånger så vanligt bland unga hbtqi-personer som bland unga heterocispersoner. Enligt rapporten ”EU LGBTIQ Survey III” av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) svarade 13 procent av de tillfrågade hbtqi-personerna i Sverige att de ofta eller alltid tänker på att begå självmord (FRA 2024).

Hälsoskillnaderna kan delvis förklaras av att homo- och bisexuella samt transpersoner är mer utsatta för diskriminering, trakasserier, våld och hot på grund av omgivningens negativa föreställningar om bl.a. könsidentitet.

Rapporten ”Jag är inte ensam, det finns andra som jag” (MUCF 2022) visar också att det är mindre vanligt att unga hbtqi-personer med funktionsnedsättning (41 procent) bedömer sin hälsa som ganska eller mycket bra jämfört med unga hbtqi-personer utan funktionsnedsättning (65 procent).

Det folkhälsopolitiska arbetet behöver fortsätta i syfte att nå målet om att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.

Sveriges befolkning har en god sexuell och reproduktiv hälsa jämfört med andra länder. Enligt Folkhälsomyndigheten behöver dock vissa grupper, bl.a. hbtqi-personer, särskilt stödjas i arbetet för god och jämlik sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. Den nationella strategin för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) kompletterades 2023 med en handlingsplan. I strategin och handlingsplanen lyfts bl.a. hbtqi-personer fram som en målgrupp som behöver prioriteras i det nationella SRHR-arbetet mot bakgrund av att de generellt har sämre förutsättningar för en god sexuell och reproduktiv hälsa än den övriga befolkningen.

4.1.2 Åtgärder

- Folkhälsomyndigheten har i uppdrag att sammanställa kunskapsläget och identifiera kunskapsluckor avseende jämlika förutsättningar till hälsa samt livsvillkor och levnadsvanor bland hbtqi-personer. Myndigheten ska bl.a. undersöka de bakomliggande orsakerna till att förutsättningarna för hälsa är olika. Syftet är att underlagen tillsammans ska utgöra en grund för det framtida arbetet för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter till god och jämlik hälsa. Uppdraget ska slutredovisas i mars 2025.
- Folkhälsomyndigheten har i uppdrag att ta fram och redovisa en nationell handlingsplan mot hiv/aids och vissa andra sexuellt överförbara infektioner senast den 1 juni 2025. Folkhälsomyndigheten redovisade den 29 juli 2024 en uppdaterad strategi mot hiv/aids och vissa andra sexuellt överförbara infektioner. I strategin lyfts bl.a. män som har sex med män och transpersoner fram som prioriterade grupper i arbetet med hiv och sexuellt överförbara sjukdomar (STI). Det förebyggande och stödjande arbetet med hiv och STI bör innefatta en förståelse för att människors beteende påverkas av många faktorer, inklusive deras livsvillkor, som i sin tur formar deras egenmakt och handlingsutrymme.
- Regeringen avser att presentera en ny strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Därmed kommer Sverige att få en strategi för psykisk hälsa och suicidprevention som det finns en bred uppslutning kring och som engagerar berörda aktörer. Strategin är en viktig del i

samhällets gemensamma ansträngningar för att öka det psykiska välbefinnandet och stärka det suicidförebyggande arbetet.

- Socialstyrelsen fördelar årligen statsbidrag i enlighet med förordningen om statsbidrag till kommuner och regioner för insatser för att främja lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Regeringen har tillfört extra medel under 2023 och 2024.

4.2 Hälso- och sjukvård

4.2.1 Lägesbild

En jämlik vård innebär att vård och behandling ska erbjudas på lika villkor med likvärdigt bemötande till alla oavsett bl.a. personliga egenskaper, bostadsort, ålder, kön, könsidentitet, könsuttryck, funktionsnedsättning, utbildning, social ställning, etnisk eller religiös tillhörighet eller sexuell läggning.

Flera representanter för hbtqi-organisationer har i möten med regeringen pekat på behovet av att korta värdköerna för transpersoner samt behovet av att stärka kunskapen om transpersoner inom vården. Den psykiska ohälsan samt risken för suicid bland transpersoner har också särskilt lyfts fram. Representanter för organisationerna har också framhållit att korrekt och uppdaterad kunskap hos de som arbetar i vården och andra relevanta professioner är en viktig förutsättning för att hbtqi-personer ska få ett bra bemötande. Representanter för organisationerna har även lyft att det behövs både en förändrad inställning inom vården och andra professioner, en ökad kompetens och utökade resurser för att åstadkomma denna förändring. Behovet av kunskapshöjning om vård vid könsdysfori har särskilt lyfts. De har även framfört att hälsofrämjande insatser borde lyftas fram som ett perspektiv i den nya handlingsplanen, särskilt avseende sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. Representanter för organisationerna har därutöver framfört behov av ambitionshöjningar inom området.

Enligt rapporten ”Jag är inte ensam, det finns andra som jag” från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) upplever hbtqi-personer ofta bristande bemötande inom vården. Många upplever att deras identitet ifrågasätts och att det finns en utbredd okunskap kring transfrågor inom vården (MUCF 2022). Vidare visar rapporten ”EU LGBTIQ Survey III” av Europeiska unionens byrå för grundläggande

rättigheter (FRA) att 23 procent av de tillfrågade hbtqi-personerna i Sverige känner sig diskriminerade inom vården (FRA 2024).

Av rapporten ”Livsvillkor för personer med intersexvariation ur ett diskrimineringsperspektiv” (DO 2022) framgår att Diskrimineringsombudsmannen (DO) inte kunnat identifiera några anmälningar rörande diskriminering som har samband med intersexvariation. Det fanns inte heller några fall i svensk domstol där diskriminering eller andra kränkningar av personer med intersexvariation har varit föremål för prövning. Myndigheten bedömde dock att det fanns samhällsområden där personer med intersexvariation lever i en utsatt situation och riskerar att möta olika former av diskriminering. Denna utsatthet aktualiseras i bl.a. hälso- och sjukvården, men också inom skola, arbetsliv och vissa andra samhällsområden.

Enligt rapporten ”Right to the highest attainable standard of health and access to healthcare for LGBTI people in Europe” (2024) är det endast nio medlemsstater, inklusive Sverige, som har nationella policyer, riktlinjer och protokoll om transspecifik vård (Europarådet 2024). Sverige är dessutom en av få medlemsstater som har implementerat åtgärder för att säkerställa att transpersoner får tillgång till adekvat könsbekräftande specialiserad vård utan att möta orimliga krav.

Sedan den 1 januari 2024 bedrivs vård vid könsdysfori som nationell högspecialiserad vård, NHV, enligt ett beslut från Socialstyrelsen. Syftet med förändringen är att bidra till att vården blir mer jämlik över hela landet och underlätta för samarbete mellan olika regioner. Riksdagen har beslutat om en ny lag om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och en ny lag om fastställande av kön i vissa fall. Detta innebär att processen för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen särskiljs från processen för kirurgiska ingrepp i könsorganen. Vad gäller lagen om fastställande av kön i vissa fall, se fokusområde Privat- och familjeliv. Vad gäller den nya lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen, som träder i kraft den 1 juli 2025, ska det inte krävas något tillstånd från Socialstyrelsen för att få genomgå sådana kirurgiska ingrepp i könsorganen som syftar till att personens kropp ska stämma överens med könsidentiteten. Sådana ingrepp ska dock, som i dag, föregås av en utredning inom hälso- och sjukvården och kunna utföras på personer som har fyllt 18 år. För avlägsnande av könskörtlarna kvarstår åldersgränsen på 23 år, om det inte föreligger synnerliga skäl.

4.2.2 Åtgärder

- Socialstyrelsen har i uppdrag att genomföra en informationsinsats riktad till vård- och omsorgspersonal som i sitt arbete möter personer med könsdysfori. Syftet är att personer med könsdysfori ska få ett bättre bemötande i vården. Myndigheten ska även utveckla uppföljningen av transvården och föreslå en metod i syfte att långsiktigt kartlägga förskrivningen av pubertetshämmande och könskonträra läkemedel till personer med könsdysfori. Myndigheten har bl.a. tagit fram materialet ”Ett bra bemötande, Till dig som möter transpersoner eller personer med funderingar kring sin könsidentitet i ditt arbete” (Socialstyrelsen 2024). Uppdraget ska redovisas i februari 2025.
- Myndigheten för vård- och omsorgsanalys ska under 2025–2029 följa tillämpningen av den nya lagen (2024:238) om fastställande av kön i vissa fall och utvärdera effekterna av densamma inom tre år från ikraftträdandet. Uppdraget ska slutredovisas senast den 15 juni 2029.

4.3 Socialtjänst

4.3.1 Lägesbild

Socialtjänsten utgör en central del i den svenska välfärden och varje kommun ansvarar för socialtjänsten inom sitt område. I socialtjänstlagens inledande bestämmelser anges de övergripande målen och de grundläggande principerna för socialtjänsten. Målen och de grundläggande principerna har stor betydelse för hur socialtjänstens verksamhet inriktas och utformas. Ytterst följer socialtjänstens mål av grundlagen. I 1 kap. 2 § regeringsformen anges bl.a. att den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet. Mänskliga rättigheter är viktiga utgångspunkter för socialtjänsten och utformningen av socialtjänstens insatser.

När det gäller äldreomsorgen ges en närmare beskrivning under fokusområde Äldre hbtqi-personer.

4.3.2 Åtgärder

- En ny förebyggande socialtjänstlag föreslås träda i kraft den 1 juli 2025. Regeringen beslutade i juli 2024 om lagrådsremissen En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Lagförslaget innebär att socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara

lätt tillgänglig samt att socialtjänstens verksamhet ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Även jämställdhet föreslås införas i de övergripande målen för socialtjänstens verksamhet, vilket innebär att socialtjänsten ska främja jämlika och jämställda levnadsvillkor. Den nya lagen föreslås bl.a. innehålla en könsneutral bestämmelse om stöd till den som utsätts för våld i en nära relation.

5. Fokusområde: Arbetslivet

Målsättning: Goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

5.1 Lägesbild

Det finns begränsat antal studier om hbtqi-personers situation i arbetslivet. Men de studier som har gjorts indikerar att hbtqi-personers situation i arbetslivet är sämre än situationen för heterosexuella cispersoner.

Myndigheten för arbetsmiljökunskap (Mynak) har sammanställt kunskap om hbtqi-personers organisatoriska och sociala arbetsmiljö i kunskapssammanställningen ”Hbtqi-personers organisatoriska och sociala arbetsmiljö” (Mynak 2022) som omfattar strax under 300 studier, varav 12 utförts i Sverige. Enligt sammanställningen pekar forskningen på att hbtqi-personer i större utsträckning utsätts för diskriminering, trakasserier, mobbning och mikroaggressioner på arbetsplatsen. I rapporten konstateras också att utsattheten samspelar med faktorer som kön, etnicitet, yrkesposition och ålder. Transpersoner och bisexuella verkar vara mer utsatta än homosexuella och heterosexuella cispersoner. Det finns de som vittnar om att de valt att inte vara öppna med sin transidentitet på jobbet av rädsla för vad det skulle kunna innebära. Resultaten av kunskapssammanställningen pekade, enligt Mynak, på att olika former av organisatoriskt stöd är en viktig friskfaktor i hbtqi-personers arbetsmiljö. En forskningsbaserad guide i detta syfte för att stödja chefer, HR-personal, arbetsgrupper, skyddsombud och andra förtroendevalda/nyckelpersoner har därefter tagits fram av Mynak.

Enligt rapporten ”Inte bara överleva utan faktiskt också leva” av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), som belyser unga hbtqi-personers levnadsvillkor, finns en nära koppling mellan arbete och individens hälsa och välbefinnande (MUCF 2023). En god arbetsmiljö stärker hälsa och välbefinnande medan en ogynnsam arbetsmiljö ökar risken för ohälsa. Vissa hbtqi-personer beskriver sina arbetsplatser som hälsofrämjande frizoner med ett inkluderande klimat.

Av Mynaks ovannämnda sammanställning framgår att många hbtqi-personer, ofta parallellt med negativa upplevelser, också upplever positiva arbetsmiljöfaktorer. Det kan exempelvis handla om upplevelser av ett

stödande organisatoriskt klimat gentemot hbtq-personer som kan kopplas till upplevelser av en god arbetsmiljö, arbetstillfredsställelse och hälsa. Det kan i sin tur bidra till en vilja att vara öppen med sin sexuella läggning och/eller könsidentitet. Även könsneutrala omklädningsrum och toaletter kan spela roll för transpersoners upplevelser av god arbetsmiljö, liksom en arbetsgivares reflektion över informella och formella klädkoder på arbetsplatsen.

Erfarenheter från arbetslivet skiljer sig åt mellan olika hbtqi-personer och grupper, där en del upplever en större utsatthet än andra. När det gäller transpersoners situation på den svenska arbetsmarknaden finns en påtaglig brist på kunskapsunderlag.

Den nyligen publicerade avhandlingen ”Labor, firm and wealth effects of gender and sexuality” (Jönköpings universitet 2024) visar att transpersoner i Sverige har lägre sannolikhet för sysselsättning och lägre lön jämfört med cispersoner. En nordisk studie ”Transpersoners arbetslivsvillkor i Norden” (Nordisk information för kunskap och kön vid Göteborgs universitet, NIKK 2024), som tagits fram på uppdrag av Nordiska ministerrådet, pekar på en liknande bild. Enligt den nordiska studien har gruppen transpersoner högre arbetslöshet än befolkningen i stort samt upplever diskriminering och trakasserier på arbetsmarknaden i hög utsträckning.

Under hösten 2024 har Sverige som ordförande i Nordiska ministerrådet varit värd för en nordisk konferens om transpersoners situation i arbetslivet som arrangerades av NIKK. Konferensen samlade experter och nyckelaktörer på området från hela regionen i syfte att skapa möjlighet att knyta kontakter och stärka förutsättningarna för fortsatt dialog och fördjupat nordiskt samarbete kring transpersoners villkor.

För samtliga fokusområden utom arbetslivet har det identifierats strategiska myndigheter som därigenom getts en uttalad roll att främja hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter inom sina verksamhetsområden. Vid myndighetsnätverk och dialog med civilsamhället har fokusområdet arbetsliv lyfts, och att hbtqi-strategiska myndigheter saknas inom fokusområdet arbetsliv. Som ett led i arbetet med att förstärka och förverkliga hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter inom arbetslivet avser regeringen att utse strategiska myndigheter på området.

5.2 Åtgärder

- Arbetsmiljöverket respektive Myndigheten för arbetsmiljökunskap ges nu i uppdrag att vara hbtqi-strategiska myndigheter och i sitt verksamhetsområde främja hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter (A2025/00044, A2025/00045).

6. Fokusområde: Unga hbtqi-personer

Målsättning: Alla unga, inklusive hbtqi-personer, ska respekteras och ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen utan att begränsas av stereotypa könsroller, tvång eller förtryck som minskar individens handlingsutrymme.

Strategiska myndigheter: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, Statens skolverk och Barnombudsmannen.

6.1 Lägesbild

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) har kartlagt unga hbtqi-personers hälsa och levnadsvillkor i rapporten ”Jag är inte ensam, det finns andra som jag” (MUCF 2022). Rapporten visar att unga hbtqi-personer har sämre hälsa än andra unga, och det gäller framför allt den psykiska hälsan. Endast en tredjedel av unga hbtqi-personer anser sig ha en bra psykisk hälsa. Ungefär var femte ung hbtqi-person har någon gång övervägt att ta sitt liv.

Barn och unga har rätt till skydd mot våld och övergrepp. FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) har en bred definition av våld (art. 19), bl.a. inkluderas psykisk misshandel och försummelse. Det våld som utövas specifikt i ungas partnerrelationer har relativt nyligen identifierats och synliggjorts, både i praktik och forskning.

Brottsförebyggande rådet (Brå) har studerat vilka åtgärder som kan vidtas i samhället för att motverka våld i ungas parrelationer. Brås rapport ”Våld i ungas parrelationer” (Brå 2021:15) visar att det finns stora kunskapsluckor på området våld i ungas parrelationer när det gäller bl.a. hbtqi-personer. Det handlar om att det saknas kunskap om våldets omfattning och karaktär, men också om att ett hbtqi-perspektiv ofta saknas i åtgärder och insatser på området.

Rätten att känna sig trygg och inkluderad i skolan gäller alla barn och unga. Trots det visar rapporten ”För en mer trygg och inkluderande skola för unga transpersoner och icke-binära” att unga hbtqi-personer är mer utsatta än andra unga. Skolan upplevs vara en otrygg plats där risken är stor att utsättas för hat, hot, mobbning och våld. Transpersoner rapporterar om en särskild utsatthet, exempelvis i samband med idrottslektioner. Barns rätt till utbildning och möjlighet till lärande påverkas av våldsutsatthet i skolan. Det

innebär bl.a. att utsattheten förknippas med nedsatt psykisk och fysisk hälsa samt försämrade skolgång och utbildning (BO 2022).

Enligt rapporten ”EU LGBTIQ Survey III” av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) uppger drygt hälften av de tillfrågade i Sverige att de under sin skoltid har utsatts för mobbning, förlöjligande, retande, förolämpningar eller hot på grund av sin hbtqi-identitet. Cirka en tredjedel av de studerande hbtqi-personerna i Sverige döljer sin identitet i skolan. Samtidigt anser 42 procent av de studerande i Sverige att skolan ofta eller alltid stöttar, försvarar eller skyddar deras rättigheter som hbtqi-personer (FRA 2024).

Det finns undersökningar som visar att flertalet skolor inte arbetar med hbtqi-frågor på ett främjande och förebyggande sätt, exempelvis i undervisningen eller på skolnivå (BO 2022). Enligt rapporten ”Jag är inte ensam, det finns andra som jag” vittnar unga om brister i kunskap hos lärare och att skolan agerar passivt eller först när någon tar mod till sig och påtalar brister. Att öka kompetens om bl.a. hur begränsande normer kan leda till utsatthet och diskriminering för unga hbtqi-elever i skolan är viktigt för att skapa en trygg miljö i skolan för alla (MUCF 2022).

Unga hbtqi-personer upplever sämre möjligheter på arbetsmarknaden än unga heterosexuella cispersoner enligt ovan nämnda rapport från MUCF. Utöver utsatthet för kränkningar och ingående frågor, påverkar osäkerhet om arbetsgivarens och kollegornas inställning till hbtqi-personer både sökandet efter arbete och arbetsmiljön på en arbetsplats. Samtidigt finns det också positiva erfarenheter av arbetslivet och vissa unga har inte reflekterat särskilt mycket över att vara hbtqi-person i relation till arbetet (MUCF 2022).

Barn och unga har även rätt till en meningsfull fritid. Tillgång till meningsfulla och utvecklande fritidsaktiviteter är en viktig del i att säkerställa goda levnadsvillkor för barn och unga. Av rapporten ”Ungas rätt till en meningsfull fritid – tillgång, trygghet och hinder” framgår att majoriteten av unga hbtqi-personer anser sig ha stora, eller ganska stora, möjligheter att delta i olika aktiviteter på fritiden. Rapporten lyfter att vissa grupper såsom t.ex. unga hbtqi-personer möter hinder i större utsträckning än andra unga under fritiden. Exempelvis har nästan var fjärde ung hbtqi-person (23 procent) avstått från att delta i fritidsaktiviteter av rädsla för att bli dåligt

bemött, jämfört med 14 procent bland samtliga tillfrågade unga (MUCF 2020).

En förutsättning för att säkerställa en meningsfull fritid för unga, inte minst för unga hbtqi-personer, är tillgången till trygga mötesplatser. I rapporten ”Stärka förutsättningarna för att skapa mötesplatser för unga hbtqi-personer” (MUCF 2022) beskriver unga hbtqi-personer behovet av tillgång till trygga sammanhang på fritiden. Tidigare kartläggningar av MUCF visar emellertid att tillgången till hbtqi-mötesplatser är begränsad i stora delar av landet och många unga hbtqi-personer saknar helt tillgång till trygga sammanhang. Egna mötesplatser där unga hbtqi-personer kan känna gemenskap och trygghet samt kan utveckla sina identiteter är viktigt.

6.2 Åtgärder

- MUCF har i uppdrag att stärka förutsättningarna att skapa och bibehålla, fysiska såsom digitala, mötesplatser för unga hbtqi-personer. Uppdraget ska redovisas i mars 2025.
- Skolinspektionen granskar skolornas arbete med att förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, t.ex. rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck, mot bakgrund av de reviderade läroplanerna som började gälla hösten 2022. Uppdraget ska redovisas i april 2025.
- Skolverket har i uppdrag att stärka det systematiska arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck, vilket omfattar hbtqi-personer. Uppdraget ska redovisas i december 2025.
- Jämställdhetsmyndigheten har i uppdrag att förebygga och motverka våld i ungas nära relationer. Uppdraget omfattar både våldsutsatthet och våldsutövning i ungas nära relationer, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Myndigheten ska ta fram, sprida och tillgängliggöra stödmaterial till yrkesverksamma samt genomföra kompetenshöjande insatser. Myndigheten ska lämna förslag till hur arbetet för att förebygga och upptäcka våld i ungas nära relationer kan förbättras. Utsatthet för våld i särskilt sårbara grupper ska beaktas, t.ex. unga hbtqi-personer och unga med funktionsnedsättningar. Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2025.

- Forum för levande historia har i uppdrag att genomföra en studie av svenska skolelevers attityder kring intolerans. I uppdraget ingår att undersöka skolelevers attityder gentemot grupper såsom invandrare, judar, muslimer, romer och hbtqi-personer. Studien ska även bidra till ökad kunskap om ungdomars upplevda utsatthet för olika former av rasism och intolerans. Uppdraget ska redovisas i mars 2026.
- MUCF har i uppdrag att fortsatt stärka skollära och personalens förutsättningar att främja en trygg skola och att motverka homofobi, bifobi och transfobi bland unga.
- Regeringen höjer statsbidraget som fördelas årligen för insatser som främjar mötesplatser för unga hbtqi-personer i enlighet med förordning (2021:227).

7. Fokusområde: Äldre hbtqi-personer

Målsättning: Äldre hbtqi-personer ska kunna leva öppet och kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, bemötas med respekt och erbjudas en jämställd och jämlik vård och omsorg.

Strategisk myndighet: Socialstyrelsen.

7.1 Lägesbild

Äldre hbtqi-personer har rätt till ett gott bemötande och en god och jämlik vård och omsorg. Den generation hbtqi-personer som i dag är äldre har vuxit upp i ett samhälle där samkönad sexualitet var olaglig eller klassad som en sjukdom.

Jämlik hälso- och sjukvård innebär att vård och behandling ska erbjudas på lika villkor och med gott bemötande till alla. Socialtjänsten ska främja människors ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. För att äldre hbtqi-personer ska få de tjänster de har rätt till och ett gott bemötande krävs att kommuner och enskilda utförare som arbetar på kommunens uppdrag har kunskap om äldre hbtqi-personers livssituation och behov. Socialstyrelsen har kartlagt kommuners vård och omsorg till äldre hbtqi-personer. Kartläggningen ”Kommunal vård och omsorg för äldre hbtqi-personer” (SoS 2023) visar att många äldre homosexuella, bisexuella och transpersoner känner oro när de tänker på framtiden, t.ex. för att inte bli bra bemött eller för att personalen inte har hbtqi-kompetens. Myndigheten konstaterar att det finns ett behov av att förbättra kunskapen om hbtqi bland vård- och omsorgspersonal för att säkerställa äldre hbtqi-personers rättigheter. Vidare framgår att för få kommuner arbetar för att främja en likvärdig vård och omsorg för äldre hbtqi-personer.

Även Folkhälsomyndigheten har kartlagt hälsa och levnadsvillkor bland äldre hbtqi-personer utifrån befintliga datainsamlingar, bl.a. den nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor. Kartläggningen visar i likhet med tidigare resultat att äldre hbtqi-personer har sämre livsvillkor, levnadsvanor och hälsoutfall än den övriga befolkningen (Fohm 2023). Myndigheten har också identifierat utvecklingsområden och behov av ökad kunskap och hälsofrämjande åtgärder för äldre hbtqi-personer.

Inom ramen för Nordiska ministerrådet har en kartläggning om äldre hbtq-personers levnadsvillkor och livsvillkor, särskilt i mötet med hälso- och sjukvården, tagits fram. Av rapporten ”Han gick in i garderoben igen” (Nordisk information för kunskap om kön, NIKK, Göteborgs universitet 2023) framgår bl.a. att det finns en återkommande oro hos äldre hbtq-personer för hur det ska bli dagen de blir i behov av omsorg av andra. Denna oro är knuten till rädsla för bristande hbtq-kunskap inom äldreomsorgen, samt för att bli dåligt bemötta av andra boende på samma äldreboende eller personal. Att känna sig trygg bidrar till att vara öppen med sin identitet. Ett ökat behov av hbtq-kompetens inom vård och omsorg konstateras i rapporten.

Enligt rapporten ”Right to the highest attainable standard of health and access to healthcare for LGBTI people in Europe” (2024) av Europarådet är Sverige en av få medlemsstater som har tillgänglig information om äldre hbtqi-personers behov och hälsa (Europarådet 2024).

Att kunna vara öppen med sin identitet har stor betydelse för hälsan. Personalens bemötande och kompetens är ofta en avgörande faktor för hur öppna de äldre vill vara med sin sexuella läggning och könsidentitet. Utifrån Socialstyrelsens bedömning behövs det kunskapshöjande material om hbtqi-personer riktat till vården och omsorgen för äldre personer.

7.2 Åtgärder

- Socialstyrelsen har i uppdrag att stärka hbtqi-kompetensen inom vård och omsorg om äldre personer. I uppdraget ingår att ta fram och sprida kunskapshöjande material om hbtqi-frågor i samband med vård och omsorg om äldre personer. Uppdraget syftar till att höja hbtqi-kompetensen hos olika yrkesgrupper inom den kommunala hälso- och sjukvården och socialtjänsten och deras verksamheter. Äldres hbtqi-rättigheter i relation till vård och omsorg ska ingå. Uppdraget ska redovisas i mars 2025.
- Folkhälsomyndigheten har i uppdrag att vidta insatser för att stärka och utveckla arbetet avseende äldre hbtqi-personers hälsa och levnadsvillkor. I uppdraget ingår bl.a. att på ett fördjupat sätt följa kunskapsområdet åldrande och äldre hbtqi-personers hälsa genom uppföljning, fördjupade analyser och kunskapsspridning. Uppdraget ska redovisas i mars 2025.

- Socialstyrelsens kompetensmål för undersköterskor anger den kompetens (de kunskaper, färdigheter och förhållningssätt) som enligt myndighetens bedömning behövs för att utföra arbetet som undersköterska med god kvalitet. Det anges t.ex. att de ska kunna bemöta människor som individer och med respekt oberoende av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Kommuner kan, genom satsningen Äldreomsorgslyftet, beviljas statsbidrag när personal inom vård och omsorg av äldre deltar i utbildning där deltagarna kan uppnå kompetens som anges i Socialstyrelsens kompetensmål för undersköterskor.

8. Fokusområde: Privat- och familjeliv

Målsättning: Rätten till privatliv ska respekteras fullt ut. Det innefattar att rätten till personlig integritet och familjeliv ska säkerställas. Det ska gälla oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

Strategisk myndighet: Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.

8.1 Lägesbild

När föräldrabalken tillkom var den traditionella kärnfamiljen den givna familjekonstellationen. I dag ser familjekonstellationer olika ut. Under åren har en rad åtgärder vidtagits för att modernisera lagstiftningen och anpassa den till nya sätt att få barn och bilda familj. Möjligheten till assisterad befruktning har bl.a. successivt utvidgats och avskaffandet av steriliseringskravet vid fastställande av könstillhörighet har gjort det möjligt för transpersoner att föda barn eller bidra med spermier. Dessutom har kravet på att barnet ska ha en genetisk koppling till minst en förälder vid assisterad befruktning tagits bort. Reglerna om adoption har moderniserats och det är i dag möjligt för såväl gifta par som sambor och ensamstående att adoptera. Sedan 2022 gäller en föräldraskapspresumtion inte bara för olikkönade gifta par. Samma år trädde även nya jämlika regler om föräldraskap i internationella situationer i kraft.

Familjer ser olika ut och har olika behov. Föräldrar till ett barn kan avstå föräldrapenning till den andra föräldern eller till den som enligt socialförsäkringsbalken likställs med en förälder, exempelvis en sambo. Från den 1 juli 2024 är det möjligt att även överlåta föräldrapenning till exempelvis en nära anhörig som är försäkrad för föräldrapenning. En överlåtelsemöjlighet kan vara särskilt värdefull i familjer där det är fler än två som tar ett föräldraansvar för barnet eller för föräldrar som är ensamma i vården om barnet. Möjligheten till överlåtelse ger föräldrar fler verktyg och ökade möjligheter att använda föräldrapenningen flexibelt, stärker valfriheten och kan öka förutsättningarna att kombinera familjeliv och högt arbetskraftsdeltagande.

Det är viktigt att föräldraskapsreglerna – med utgångspunkt i barnets bästa – fortsätter att utvecklas i takt med samhället i övrigt. Varje barn ska ha en trygg familjesituation och få växa upp i ett samhälle som inte gör skillnad på personer beroende på kön eller sexuell läggning eller på olika familjekonstellationer. Utredningen om en föräldraskapsrättslig lagstiftning

för alla överlämnade sommaren 2022 betänkandet Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv (SOU 2022:38). Utredaren hade bl.a. i uppdrag att föreslå en mer sammanhållen och könsneutral reglering om föräldraskap samt regler om föräldraansvar som är anpassade till olika familjekonstellationer.

Det blir allt vanligare att familjer flyttar inom EU. Medlemsstaternas olika regler om föräldraskap kan innebära att ett föräldraskap inte gäller i den medlemsstat som familjen flyttar till. Utöver det känslomässiga band som föräldraskapet knyter mellan barn och förälder är olika rättigheter och skyldigheter knutna till föräldraskapet. Det gäller bl.a. barnets och förälderns rätt till arv och förälderns skyldighet att betala underhåll till barnet. Föräldraskapet ger i det vardagliga livet en möjlighet att företräda barnet i kontakter med myndigheter och skola.

I december 2022 presenterade Europeiska kommissionen ett förslag till en förordning med gemensamma internationellt privat- och processrättsliga regler om föräldraskap i gränsöverskridande situationer. Förslaget gäller alla barn i EU – oavsett hur barnet blivit till eller hur barnets familj ser ut. EU-förhandlingar om förslaget pågår.

Personer som vill ha en annan könstillhörighet än den som framgår av folkbokföringen kan ansöka om att få detta ändrat. I april 2024 fattade riksdagen beslut om att en ny lag om fastställande av kön i vissa fall börjar gälla från den 1 juli 2025. Samtidigt träder en annan ny lag om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen i kraft. (Vad gäller lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen se Fokusområde Hälsa, vård och sociala tjänster.) Det innebär att processen för ändring av juridiskt kön som framgår av folkbokföringen skiljs från processen för kirurgiska ingrepp i könsorganen. Ett övergripande mål med förändringarna vad gäller fastställande av kön är att det ska bli enklare att ändra det kön som framgår av folkbokföringen. En person ska få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat efter en förenklad prövning, genom en i normalfallet enklare medicinsk utredning av könsidentiteten. Nuvarande åldersgräns för att få ändra juridiskt kön är 18 år. Den ändras nu till 16 år med vårdnadshavares skriftliga samtycke. Socialstyrelsen kommer att pröva ansökningar om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen i enlighet med den nya lagen.

8.2 Åtgärder

- Socialstyrelsen har i uppdrag att ta fram nya föreskrifter om bl.a. vad en ansökan om fastställande av kön ska innehålla och vilka yrkeskategorier som ska vara behöriga att skriva ut intyg i enlighet med den nya lagen. Myndigheten ska även ta fram en lösning som möjliggör ett effektivt och säkert förfarande för ansökan och identitetskontroll. Föreskrifterna ska träda i kraft den 1 juli 2025. Socialstyrelsen ska också ta fram ett nationellt kunskapsstöd för hälso- och sjukvårdens prövning av könsidentiteten utifrån den nya lagen om fastställande av kön i vissa fall. Vidare ska myndigheten genomföra lämpliga informationsinsatser utifrån den nya lagen om fastställande av kön i vissa fall. Uppdraget ska, i de delar som avser kunskapsstöd och en lösning som möjliggör ett effektivt och säkert förfarande för ansökan och identitetskontroll, redovisas vid samma tidpunkt. Informationsinsatserna ska redovisas den 1 december 2025.

9. Fokusområde: Civila samhället

Målsättning: Stärka förutsättningarna för det civila samhällets organisationer att främja hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter.

En central princip i politiken för det civila samhället är att beakta civilsamhällets självständighet och oberoende. Regeringen har därför inte utsett någon strategisk myndighet för fokusområdet utan frågor som rör organisationers förutsättningar att främja hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter kommer även fortsättningsvis att följas av Regeringskansliet.

9.1 Lägesbild

Ett starkt civilsamhälle har en central betydelse för demokratin och för upprätthållandet av mänskliga rättigheter. I ett demokratiskt samhälle tillerkänns människor lika värde och rättigheter med jämlika möjligheter att vara delaktiga och ha inflytande. Det arbete som organisationer inom civilsamhället bidrar med i arbetet för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter är centralt.

Under de senaste åren har det civila samhället varit utsatt för stora påfrestningar. Covid-19-pandemin medförde stor negativ påverkan på föreningars möjligheter att bedriva verksamhet. Efter pandemin uppstod nya samhällsutmaningar till följd av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina, stigande elpriser och hög inflation. Det försämrade ekonomiska läget har varit kännbart för ideella föreningar.

Civilsamhället fyller en viktig roll som opinionsbildare och röstbärare. För att identifiera utmaningar och behov av åtgärder och för att följa upp dessa i arbetet för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter är dialog med civilsamhället viktigt. Regeringen genomförde därför ett sakråd i början av 2024 inför framtagandet av denna handlingsplan för att ta del av kunskap och perspektiv från civilsamhället. Vid sakrådet vittnade många representanter från civilsamhället om att de upplever ett försämrat säkerhetsläge för hbtqi-personer och hbtqi-organisationer. Representanterna uttryckte bl.a. att man upplever att det demokratiska utrymmet minskat under de senaste åren. Enligt dem finns risk för en utbredd tystnadskultur, och att civilsamhället ägnar sig åt självzensur för att undvika hot och hat.

Det offentliga har sedan en lång tid tillbaka stöttat det civila samhällets organisationer, bl.a. genom statsbidrag. För att säkerställa att medel inte går

till organisationer vars verksamhet inte är förenlig med samhällets grundläggande värden innehåller en majoritet av statsstödsförordningarna s.k. demokrativillkor avseende verksamheten. Nuvarande demokrativillkor har kritiserats för att innehålla omotiverade skillnader och vara svåra att tillämpa. Regeringen beslutade den 27 mars 2024 propositionen Statens stöd till trossamfund och civilsamhället – enhetliga och rättssäkra villkor (prop. 2023/24:119), som antogs av riksdagen i juni 2024. I propositionen görs bl.a. bedömningen att ett tydligare och enhetligare demokrativillkor bör utformas utifrån exkluderingsgrunder.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) konstaterar i rapporten ”Organisationsbidragens användning och effekter” att de resultat och effekter som organisationerna beskriver kan hänföras tillbaka till att organisationerna beviljats organisationsbidrag (MUCF 2024). Ofta är organisationerna beroende av bidrag för sin verksamhet och i vissa fall är de avgörande för organisationernas existens.

9.2 Åtgärder

- Statsbidraget för säkerhetshöjande åtgärder till organisationer inom det civila samhället har ökat under de senaste åren. Totalt finns 74 miljoner kronor att söka för civilsamhället fr.o.m. 2024. Statsbidraget kan lämnas till organisationer som i sin verksamhet bidrar till att främja mänskliga rättigheter och värna demokratin och vars verksamhet påverkas av rädsla för hot, våld eller trakasserier som har samband med bl.a. sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck eller annan omständighet.
- Regeringen höjer statsbidraget som fördelas årligen till organisationer för homosexuella, bisexuella, transsexuella eller personer med könsöverskridande identitet eller uttryck i enlighet med förordning (2008:349). Medlen används bl.a. till verksamheter som bidrar till att ställningen i samhället stärks för hbtq-personer.
- Regeringen avser att införa nya demokrativillkor i bl.a. förordningen (2008:349) om statsbidrag till organisationer för homosexuella, bisexuella, transsexuella eller personer med könsöverskridande identitet eller uttryck. Syftet med statsbidraget är att stödja organisationernas egna initiativ och verksamheter med ändamål att stärka ställningen i samhället för hbtqi-personer.

- Regeringen avser att fortsätta ha en kontinuerlig dialog med civilsamhället inom ramen för denna handlingsplan för att stärka hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter.

9.3 Idrotten

Målsättning: Alla oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck ska vara lika välkomna i den idrottsliga gemenskapen.

9.3.1 Lägesbild

Idrottsrörelsen är Sveriges största folkrörelse och är betydelsefull för gemenskap och folkhälsa. Sveriges Riksidrottsförbund (RF) har sammanlagt 72 specialidrottsförbund som medlemmar i vilka ca 19 000 idrottsföreningar är medlemmar. Totalt samlar specialidrottsförbunden ca 3,3 miljoner personer som medlemmar, vilket innebär att mer än var tredje svensk medborgare mellan 6 och 80 år var medlemmar i en idrottsförening 2023.

Idrottspolitiken utgör en specifik del av politiken för det civila samhället. Utgångspunkten för idrottspolitiken är en fri och självständig idrottsrörelse som är inkluderande och tillgänglig. Det är viktigt att idrotten är öppen för alla, oavsett ålder, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning, trosuppfattning, funktionsnedsättning eller social, etnisk och kulturell bakgrund.

I MUCF:s rapport ”Jag är inte ensam, det finns andra som jag” framgår att unga hbtqi-personer idrottar, både i och utanför förening, i lägre utsträckning än andra unga. Där framgår också att unga hbtqi-personer i lägre utsträckning besöker gym och idrottshallar. Den sammantagna bilden är alltså att unga hbtqi-personer möter fler hinder och idrottar i lägre utsträckning än andra unga (MUCF 2022).

En trygg och inkluderande idrott är en grundförutsättning för att alla som vill ska ha möjlighet att delta och makt att forma idrotten på jämlika villkor. Med utgångspunkt i idrottsrörelsens Strategi 2025 i allmänhet, och i utvecklingsresan ”Inkluderande idrott för alla” i synnerhet, har en mängd olika kompetenshöjande insatser genomförts på olika nivåer i syfte att inkludera underrepresenterade grupper inom idrottsrörelsen. Riksidrottsförbundet och SISU Idrottsutbildarna arbetar med stöd och utbildningsinsatser riktade till specialidrottsförbund om hbtqi- och inkluderingsarbete. Inte minst handlar det om utbildningsinsatser för att

förmå förbund och föreningar att syna vilka normer och andra typer av trösklar som genomsyrar verksamheten och som kan bidra till att vissa grupper attraheras i mindre utsträckning än andra.

Idrottens riktlinjer för barn- och ungdomsidrott tydliggör på flera sätt att inkludering av hbtqi-personer är viktigt för en trygg och inkluderande idrott. Bl.a. arbetar Riksidrottsförbundet med att ta fram riktlinjer för inkludering av personer med transexfarenhet och intersexvariationer. Det har också möjliggjorts att inom idrottsrörelsen rapportera in kön utifrån könsidentitet och inte bara juridiskt kön för att inkludera transpersoner.

9.3.2 Åtgärder

- Regeringen avsätter årligen över 2 miljarder kronor i stöd till idrotten. Av riktlinjerna för statens bidrag 2025 framkommer att Riksidrottsförbundet bl.a. ska redovisa arbetet för en trygg idrott samt, utifrån förordning (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet, redovisa och kommentera stödet till verksamhet som gör det möjligt för alla människor att utöva idrott och motion. Riksidrottsförbundet och SISU Idrottsutbildarna arbetar med stöd och utbildningsinsatser riktade till specialidrottsförbund om hbtqi- och inkluderingsarbete. Riksidrottsförbundet arbetar med att ta fram riktlinjer för inkludering av personer med transexfarenhet och intersexvariationer.

10. Fokusområde: Kulturområdet

Målsättning: Främja kulturområdets goda möjligheter att bidra till ökad mångfald och öppenhet. Hbtqi-personer ska kunna ta del av och bidra till kulturens utveckling.

Strategisk myndighet: Statens kulturråd.

10.1 Lägesbild

Enligt de nationella kulturpolitiska målen ska kulturen vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling.

Kultursektorn är en viktig arena för diskussion, påverkan och förändring. Att kunna delta i och spegla sig i kulturen, liksom i historien och hitta förebilder i det förflutna är betydelsefullt för identitetsbyggande och självkänsla. Hbtqi-personer ska kunna ta del av och bidra till kulturens utveckling. Mångfald är en förutsättning för ett levande kulturliv och en öppen demokrati.

Under de senaste åren har uppmärksamhet väckts om hot och hat riktat mot kulturskapare och kulturevenemang som exempelvis sagostunder på bibliotek. Hot och hat som riktar sig mot kulturskapare samt kulturinstitutioner är ett allvarligt hot mot demokratin.

10.2 Åtgärder

- Konstnärsnämnden har i uppdrag att informera om konstnärers utsatthet för hot, våld och trakasserier i relation till sin yrkesutövning. Uppdraget ska redovisas senast den 20 februari 2026.

Regeringskansliet

Växel: 08-405 10 00

www.regeringen.se